



PARTIJ VAN DE ARBEID

Millingen Ubbergen Groesbeek

Iedereen telt en doet mee!

Programma 2014 - 2018

Beek
Berg en Dal
Breedeweg
Erlecom
Groesbeek
Heilig Landstichting
de Horst
Kekerdom
Leuth
Millingen a/d Rijn
Ooij
Ubbergen

Hoofdstukken & leeswijzer:

Dit programma is als volgt opgebouwd:

Algemeen:

1. Startpunt - onze achtergrond
2. De gemeente, herkenbare dorpen - zonder delen geen geheel
3. De gemeente als bestuurder en dienstverlener - zo stellen wij ons op
4. Gemeentefinanciën - degelijk en betrouwbaar

Inhoudelijk:

5. Werk en economie - stevig meedoen
6. Inkomen en sociaal beleid - oog voor armoede op alle terreinen
7. Zorg en gezondheid - samen aanpakken, voldoende vangnet
8. Opvoeden en opgroeien - ouders en jongeren in de hoofdrol
9. Onderwijs - zonder onderscheid en hoge kwaliteit
10. Leefbare, mooie, veilige en vitale dorpen
11. Landschap, natuur & milieu: een duurzame combinatie
12. Sport, cultuur en vrije tijd - weg naar ontspanning en geluk

Regionale context

13. Regionale samenwerking

VERKIEZINGSPROGRAMMA PVDA MUG 2014-2018

1. Startpunt: Iedereen telt en doet mee!

1.1. Onze nieuwe gemeente

We wonen straks in een gemeente waar we trots op zijn. Een gemeente waar het fijn wonen en leven is. Een prachtige landelijke gemeente gespreid over stuwwal en polder langs de rivier. Een gemeente met een uniek cultuur-historisch landschap, van hoog en laag, van berg en dal. Een gemeente van 12 vitale kernen vol samenlevingskracht met elk een eigen karakter. Deze kernen vormen met hun bewoners, verenigingen, bedrijven, instellingen en burgerinitiatieven de levensader van de gemeente. Dat koesteren wij. Wij willen deze leefbaarheid ondersteunen en versterken, met oog en oor voor de individuele bewoner, huishoudens, ondernemingen, instellingen, verenigingen en initiatiefgroepen.

Wij zijn een nieuwe gemeente, uit de drie gemeentebesturen van Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek van onderaf tot stand gebracht. Het is het antwoord op de complexer wordende vraagstukken, op de voortdurende onzekerheid en onvoorspelbaarheid waarmee elke gemeente nu te maken heeft. Het is een passend antwoord op de toename van taken met minder rijksmiddelen. Onze nieuwe gemeente is een logisch en herkenbaar geheel, nog steeds kleinschalig maar van voldoende grootte, met ongekende mogelijkheden voor verdere ontwikkeling, sociaal – economisch, landschappelijk en op het terrein van natuur en milieu.

Wij zijn een nieuwe gemeente, samen klaar voor de toekomst.

Dat gaat niet vanzelf en niet op elke manier.

1.2. Eigentijds Sociaal-Democratisch

Voor veel mensen en organisaties zijn de laatste jaren zekerheden uitgekleeft en voorzieningen verschaald. De zekerheden en voorzieningen van de verzorgingsstaat zijn minder en anders geworden. De overheid als verzorgingsstaat is onbetaalbaar, onhoudbaar en onwenselijk gebleken. In de doorgeschoten verzorgingsstaat werd geen beroep gedaan op de kracht, mogelijkheden en verantwoordelijkheid van de mensen zelf. De terugtrekkende, maar tegelijk meer controlerende en bureaucratische overheid die voorrang geeft aan marktdenken heeft geleid tot onzekerheden bij mensen. Onzekerheid over werk, inkomen, zorg, opleiding en toekomstperspectief. Het heeft geleid tot asociale maatschappelijke uitwassen, tot voedselbanken en zichzelf verrijkende bestuurders, tot mislukte publieke projecten, tot calculerend ego-gedrag, tot competitie en concurrentie in plaats van fatsoenlijke

samenwerking. De kloof tussen arm en rijk voor zowel inkomen als vermogen is groter geworden in Nederland.

De **PvdA** staat en gaat voor een samenleving waar vrijheid, solidariteit en verantwoordelijkheid samen gaan. De **PvdA** staat en gaat voor een fatsoenlijk bestaan voor iedereen, met rechten en plichten voor ieder. **Iedereen telt mee en doet mee**, ongeacht achtergrond, is ons motto.

We kunnen niet alles (meer) overlaten aan de overheid en de markt. Voor een goed bestaan in een lokale samenleving wordt voortaan een groter beroep gedaan op de mogelijkheden en verantwoordelijkheid van bewoners, instellingen en bedrijven zelf. Overheid, markt, samenleving van burgers en maatschappelijk middenveld, zijn wederzijds van elkaar afhankelijk, hebben elkaar nodig en moeten het samen doen.

De sociaal - democratische aanpak van de **PvdA** kan niet zonder een sterke economie en een vitaal bedrijfsleven, strak begrensd door de kaders van sociale rechtvaardigheid, gemeenschapsbelang, actieve aandacht voor kwetsbaren, open democratische verantwoording, talentontwikkeling van mensen en ecologische duurzaamheid.

Met deze inzet is de **PvdA** al tientallen jaren bestuurlijk herkenbaar aanwezig in onze huidige drie gemeenten Millingen aan de Rijn, Ubbergen en Groesbeek: gedreven, betrokken en met gezond verstand. In onze nieuwe gemeente gaan wij hiermee door: **eigentijds en gericht op de toekomst**.

2. De gemeente: herkenbare dorpen

- Wij zijn één ongedeelde, samenhangende gemeente met een herkenbare naam en met 12 herkenbare dorpen met een eigen karakter. We respecteren de uitslag van het referendum over de naam van onze gemeente.
- Elk dorp is gelijkwaardig, ondanks de verschillen in grootte, samenstelling van de bevolking, ligging, voorzieningen, geschiedenis, cultuur, verenigingsleven, sociale en economische kenmerken.
- Elk dorp heeft zijn eigen kracht en schoonheid, maar ook zijn zorgpunten, verbeterpunten, mogelijkheden en bedreigingen voor de toekomst, wensen en noden. Deze willen wij systematisch en intensief samen met bewoners, verenigingen, bedrijven en instellingen feitelijk in beeld brengen. Een dergelijke scan geeft onder andere inzicht in de bevolkingsopbouw naar leeftijd, krimp of groei, de (toekomstige) zorgvraag, de gezondheidssituatie, de (toekomstige) woonbehoefte, de sociale samenhang, het verenigingsleven, het aantal werkzoekenden, werkgevers en hun bedrijven, zaken op het gebied van landschap, natuur en duurzaam leven en wonen, wensen van jeugd en ouderen.

Deze scan geeft ook inzicht in de samenhang met andere dorpen. Het laat dan zien dat door samenwerking bepaalde kernen elkaar op specifieke onderwerpen kunnen versterken: $1 + 1 = 3!$

Het opstellen van een scan per dorp kost niet veel tijd en geld. Er is al veel informatie beschikbaar, maar versnipperd. Met behulp van de dorpsscan willen wij samen met elk dorp een inspirerend en haalbaar verhaal voor de toekomst maken. Vervolgens samen een concreet plan van uitvoering vaststellen, waarbij per onderwerp bewoners, instellingen, verenigingen, bedrijfsleven, initiatiefgroepen en gemeente op een samen afgesproken manier een bijdrage leveren.

Ons streven: elk dorp een eigen kernambitie en -agenda en een kernjaarplan: voor het geheel en voor een aantal hoofdthema's zoals de zorg.

- De rol van de gemeente, bestuurders en ambtenaren, is hierbij dienend en verbindend.
- De gemeente stimuleert, bemoedigt en faciliteert. Naar gelang de vraagstukken en het gemeenschapsbelang neemt de gemeente het initiatief, legt zaken aan de dorpen voor, gaat in dialoog, gericht op verkenning en actiegerichte afspraken. De gemeente bewaakt - meedenkend en betrokken op de dorpen - de afstemming met andere zaken binnen de gemeente en met wet- en regelgeving. Bewoners, gemeente, publieke en private organisaties zijn partners, gericht op een gezamenlijk, overstijgend eigenbelang. Het zijn gelijkwaardige partijen, ondanks verschillen in rollen, verantwoordelijkheid, deskundigheid en belangen: samen gericht op duurzame leefbaarheid van de kernen, op kwaliteit van leven van bewoners en succes voor de organisaties.

3. De gemeente als bestuurder en dienstverlener: voor en met de gemeenschap.

- De gemeente is dienstbaar aan de gemeenschap. Zij is verantwoordelijk voor succesvolle uitvoering van een aantal wettelijke taken en van besluiten van de gemeenteraad.
- Gemeentebestuur en -ambtenaren zijn open en toegankelijk voor bewoners en publieke organisaties en ondernemingen. Vertrouwen en ruimte geven, maar niet vrijblijvend, is de uitdagende opdracht voor de gemeente. Gemeente, bewoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties werken als partners samen, en leggen in principe vanuit vertrouwen verantwoording aan elkaar af.
- Gemeentebestuur en -ambtenaren zijn naar buiten gericht en hebben intern de gemeentelijke organisatie als professionele (netwerk)gemeenschap van samenwerkende dienstverlenende experts steeds op orde. De gemeentelijke organisatie is gericht op voortdurende verbetering en vernieuwing, is flexibel zodat de uitvoering van haar diensten naar de gemeenschap en individuele belanghebbenden vanwege de constante veranderingen van hoge kwaliteit blijft.

- De totstandkoming en uitvoering van gemeentelijk beleid is een samenspel tussen gemeentebestuur en gemeenteambtenaren, maatschappelijke instellingen, uitvoeringsorganisaties, belangengroepen, verenigingen, bedrijven en betrokken inwoners. Doorslaggevend voor kwaliteit en succes van dit samenspel is het verbindend leiderschap van het gemeentebestuur. **Niet een verhaal verkopen, maar sámen een verhaal máken.**
- Doorslaggevend is vertrouwen geven aan initiatieven van bewoners en het maatschappelijk middenveld; niet direct in de control schieten met de bureaucratie van regels en richtlijnen, maar allereerst samen bezien wat mogelijk is en met respect onderbouwen waarom soms iets niet mogelijk is.
- Voor een goed democratisch samenspel met de dorpen is het belangrijk dat elk dorp een eigen dorpsvereniging (met leden en bestuur) heeft of een dorpsplatform (met coördinatie en kartrekkers) of iets soortgelijks: als eerste aanspreekpunt, informatiebron en belangenvertegenwoordiger van het dorp. Wij willen aansluiten bij wat er al binnen elk dorp aan vertegenwoordigende kracht aanwezig is. Wij kiezen niet voor een nieuwe formele overheidsbestuurslaag, zoals gekozen dorpsraden. Indien nog niet aanwezig, dagen wij onze dorpen uit tot een eigen, meer informele organisatie van dorpsvertegenwoordiging.
- Elk dorp heeft zowel ambtelijk als vanuit de wethouders een vast aanspreekpunt en coördinatiepunt voor het eigen beleid. Ook vanuit onze fractie is er een vast aanspreekpunt per dorp. Hiermee willen wij de toegankelijkheid en directe betrokkenheid per dorp vanuit de gemeente borgen. Hiermee willen wij versnippering in het beleid per dorp tegengaan, samenhang tussen beleidsgebieden en integraal beleid per dorp stimuleren.
- Per dorp wordt door de gemeente voor innovatieve bewonersinitiatieven een budget beschikbaar vastgesteld.
- Per dorp wordt op basis van het vastgestelde kern(jaar)plan samen met betrokken organisaties en mensen per onderwerp een financieringsplan opgesteld. In de uitwerking denken we aan plannen op het gebied van wonen, gezondheidszorg, welzijn, vrije tijd, verfraaiing, voorzieningen, ondersteuning bij activiteiten etc.

4. Gemeentefinanciën: degelijk en betrouwbaar – verhaal achter de cijfers.

Een sluitende begroting is voor ons vanzelfsprekend. De gemeente kan zich geen tekort veroorloven. De gemeente moet terughoudend opereren. Uitgaande van de huidige laagste belastingen en de hoogste subsidies (van Groesbeek, Millingen en Ubbergen) kent onze begroting in 2015 een fors tekort (2,8 miljoen). De huidige situatie en de toekomst van de gemeentelijke financiën in Nederland kent bovendien veel onzekerheden en is weinig voorspelbaar.

Wij hanteren de volgende punten bij de besluiten over het sluitend maken van de begroting:

- De feiten staan allereerst helder en transparant op een rij en het verhaal erachter is duidelijk.
- Beter en anders organiseren, zoals efficiënter, slimmer werken en / of samenwerken intern en extern en/of uitbesteden, met behoud van minimaal dezelfde kwaliteit. De organisatie wordt daar op aangepast, onder de voorwaarde van goed werkgeverschap. Dit levert besparingen op zonder aan kwaliteit in te boeten.
- Gericht bezuinigen, niet hanteren van de botte kaasschaaf methode. Vanuit inhoudelijk beleid de ene taak of gebied bij bezuiniging ontzien en de andere niet. Durven keuzes te maken met een goed maatschappelijk verantwoord verhaal. De PvdA ontziet in bezuinigingen het beleid ten aanzien van: a. vitale dorpen, b. werk, c. versterking van de economie; d. zorg voor natuur, milieu en het landelijk karakter.
- We willen een permanente dialoog over welke taken de gemeente wil uitvoeren. Moeten we bepaalde taken op een soberder niveau uitvoeren? Kunnen we bepaalde taken anders en slimmer uitvoeren? Kunnen we bepaalde taken niet meer bij de burger en diens gemeenschap laten?
- Extra inzet voor het gericht aanboren en gebruik maken van subsidies en fondsen.
- De gemeentelijke inkomsten kritisch bezien.

In onze huidige begrotingen zien we nu al de volgende besparingsmogelijkheden:

- per kern 1 gemeenschapsaccommodatie, met voorkeur voor gecombineerd gebruik van gebouwen voor onderwijs (scholen), (sport-)verenigingen en (in de toekomst) voor zorg, activiteiten voor en van ouderen, dagbesteding, centra voor jeugd en gezin, consultatiebureaus, particulier initiatief en voorzieningen. Samenvoegen en intensief gebruik dus.
- Onze wegen zijn grotendeels op orde. Daar zijn geen nieuwe investeringen nodig in de komende periode(s). Alleen onderhoud.
- meer samenwerking met onze bureaus in het Rijk van Nijmegen, waardoor we, door efficiënter te werken kunnen bezuinigen op onze uitgaven zonder aan kwaliteit in te boeten (ICT, ODRN).

5. Werk en economie.

5.1. Werk & meedoen

- Iedere inwoner van onze gemeente heeft recht op werk. Het liefst in een betaalde baan, soms in een aangepaste baan, en als dat niet mogelijk is door mensen hulp te bieden om meer kans te krijgen op de arbeidsmarkt. Werk immers geeft zin aan het leven,

geeft vertrouwen en zelfstandigheid en is sleutel tot geluk. Werk is goed voor de burger en is goed voor de samenleving.

- Wij willen werk maken van werk voor zo veel mogelijk inwoners, jong en oud.
Begin 2014 kent onze nieuwe gemeente ruim 1400 werkzoekenden. Dat is zo'n 1 op de 10 van onze beroepsbevolking. Dit getal moet radicaal omlaag: zo veel mogelijk werkzoekenden willen wij weer aan een baan helpen. Wij willen actief meewerken om de werkgelegenheid uit te breiden.
- Speciale aandacht voor scheppen van werk voor mensen met een beperking, jongeren en mensen in de leeftijd van 45 jaar en ouder.
- Werkgevers (bedrijven, MKB en instellingen) zijn de sleutel tot werk. Werkgevers zorgen voor werkgelegenheid, voor betaalde banen. Werkgevers hebben belang bij een sterke sociaal - economische regio. Dat wil zeggen een regio waar zo veel mogelijk mensen betaald aan het werk zijn en de werknemers een passend opleidingsniveau en werkinstelling hebben. Werkzoekenden en werknemers in opleiding hebben belang bij werkgevers die hen werk- en leerervaringen laten opdoen, zodat zij uit kunnen groeien tot geschikte werknemers.
- Wij stimuleren blijvende samenwerking tussen werkgevers, onderwijs en gemeente, per concrete arbeidsmarktsector. Hier ligt de sleutel tot werkgelegenheid, tot werk dat wordt uitgevoerd door de juist opgeleide werknemers en in voldoende omvang beschikbaar is voor die sector en dat bedrijf. Een blijvend juiste afstemming tussen vraag en aanbod, qua omvang en kwaliteit, is het doel van deze samenwerking.
- Wij willen dat werkgevers die investeren in banengroei, in banen voor mensen met een beperking en in leerwerkplaatsen blijvend worden gesteund ('ontzorgd').
- Samen met werkgevers zorgen wij voor goede toegang tot / ontmoetingsplekken voor werknemers en werkgevers in het nieuwe regionale werkbedrijf. Ook voor het vinden van werk voor degenen die daarbij onze bijzondere steun nodig hebben, met speciale aandacht voor beschermt werk. Voor hen die hun baan verloren hebben en zij die al langer tegen hun zin aan de kant staan. **De succesvolle aanpak van Nieuw Werk willen wij lokaal en regionaal voortzetten en versterken!**
- Scholing en begeleiding willen wij als tijdelijke of permanente ondersteuning inzetten om ervoor te zorgen dat mensen mee kunnen (blijven) doen in een betaalde baan. Leeftijd is daarbij onbelangrijk. Iedereen moet in zijn of haar verschillende levensfasen kansen blijven krijgen op behoud of verwerven van een baan. Scholing en begeleiding geldt in het bijzonder voor hen die laaggeletterd en/of digitaal op achterstand zijn geraakt of aan het raken zijn.
- Vakmanschap is cruciaal voor onze bedrijven om overeind te blijven. Zonder goede en voldoende vakmensen redden

bedrijven het niet. Onze gemeente en (eu)regio kennen veel bedrijven in vooral de bouw, infra, installatietechniek en metaal die nu al, en zeker bij het aantrekken van de economie, om vakmensen zitten te springen.

Om goed betaald werk te vinden is een vakdiploma nodig. Wij vinden dat de overheid zich samen met onderwijsinstellingen en werkgevers moet inspannen om jongeren en mensen zonder werk (omscholing) naar een vakopleiding en vakdiploma te brengen, in met name de technieksector.

- Wij willen dat de gemeente samen met het onderwijs (roc's, praktijkonderwijs, vso), welzijnswerk, hulpverlening en bedrijfsleven inzet op de nieuwe Entree-opleidingen voor werkloze jongeren zonder enig diploma. Wij willen tevens dat het nieuwe werkbedrijf hierbij ondersteunt en mogelijkheden voor lerend werken en werkend leren uitbouwt naar een aanpak meer in de buurt van deze speciale groep jongeren.
- We zetten stevig en realistisch in op stage- en leerwerkplekken, op social return bij gemeentelijke aanbestedingen en op het creatief scheppen van banen voor mensen met een kleine of grotere afstand tot de arbeidsmarkt. We zijn daarbij scherp op verdringing aan de onderkant van de arbeidsmarkt.
- Een uitkering is geen reden om niet gezien te worden en om aan de kant te (blijven) staan. Ook zonder werk ben je waardevol voor anderen. Daar ondersteunen we mensen bij. Elke tegenprestatie die wordt gevraagd van mensen met een uitkering moet in dienst staan van een verbetering van kansen om mee te doen. Uitkeringen zijn bedoeld voor mensen die hiervoor in aanmerking komen. Het is een steun in de rug voor een minimaal fatsoenlijk leven en nodig om ongevraagd maatschappelijk isolement tegen te gaan. Frauderen hoort er niet bij en moet stevig aangepakt worden.

5.2. Een stevige economie

- Basis voor voldoende werk is een stevige economie. We maken ons sterk voor de huidige bedrijvigheid in onze gemeente. We willen het MKB in de dorpen ondersteunen. We willen het zelfstandig ondernemerschap stimuleren door een aantrekkelijk ondernemingsklimaat te ontwikkelen dat past bij de onderscheidende kracht en mogelijkheden van onze gemeente.
- Wij stimuleren en ondersteunen initiatieven en ondernemerschap op het gebied van recreatie en toerisme, dat gebruik maakt van én respect heeft voor ons aantrekkelijk landschap, onze afwisselende unieke natuur, onze kleinschaligheid, ons landelijke karakter, onze cultuurhistorische geschiedenis en onze mogelijkheden op het gebied van cultuur, bewegen en sport.
- Wij willen ons profileren als een gemeente waar het goed gezond, (bewegings-)actief verblijven en natuurlijk genieten is, waar veel interessants te zien en te beleven is. Wij stimuleren en

ondersteunen daarom onze landelijk en regionaal bekende wandel-,hardloop-,fiets- golf- evenementen, ons historisch-cultureel erfgoed en –evenementen (Romeinen, WO II), onze musea, de wijnfeesten, natuureducatie- en duurzaam agrarische initiatieven, -evenementen en -bedrijven. Wij stimuleren en ondersteunen horeca- en verblijfsrecreatie-bedrijven die maatschappelijk verantwoord ondernemend (willen) werken en bijdragen aan het gewenste recreatie- en toerismeprofiel van onze gemeente. Hetzelfde geldt voor nieuwe initiatieven op deze gebieden. Wij pleiten voor afstemming en coördinatie, om wildgroei te voorkomen en kwaliteit van aanbod te borgen.

- **Gezondheidstoerisme** (actieve vakanties, wellness, ‘ontstressen’) is een weinig ontgonnen markt in Nederland. Een markt zowel voor gezonde mensen als voor kwetsbare mensen, mensen met een beperking of chronisch zieken. Onze nieuwe gemeente is een unieke omgeving om nieuwe concepten op het gebied van gezondheidstoerisme te ontwikkelen en te realiseren. Wij zijn een gemeente met recreatie-, toerisme-, en zorgondernemers. De **PvdA** stimuleert initiatief en ondernemerschap op dit gebied en sluit graag aan bij de activiteiten in het kader van Health Valley; innovatieve starters krijgen extra steun.
- Wij staan voor vergroening van onze lokale economie en voor verduurzaming van onze woningen, gebouwen en infrastructuur. De gemeente geeft hierin het goede voorbeeld en stimuleert andere partijen zoals woningcorporaties. Wij willen dat onze woonvoorraad en leefvoorzieningen worden aangepast aan de veranderende vragen van onze inwoners en de ontwikkelingen in de zorg. Zoals mantelzorgwoningen, beschermd zelfstandig wonen, levensloopbestendige woningen, aangepaste woningen voor mensen met een beperking in de dorpen, maar ook betaalbaar wonen voor alleenstaande en samenwonende jongeren en jonge gezinnen.
- Wij willen dat de centrumplannen met een focus op een aantrekkelijk en geconcentreerd winkelbestand voortvarend blijven aangepakt.
- Wij stimuleren vakmanschap: voldoende jongeren en omscholers uit onze gemeente en regio halen een vakdiploma waar onze bedrijven behoefte aan hebben. Zonder continuïteit aan vakmanschap is het voor veel bedrijven onmogelijk in de toekomst voor te bestaan.

Dit alles stimuleert economische bedrijvigheid, levert werk op, beheerst de kosten voor de mensen en is goed voor onze leefomgeving en kwaliteit van leven. Het spreekt vanzelf dat hierbij een goed en intensief contact met de ondernemers(verenigingen) en met het (beroeps)onderwijs onontbeerlijk is.

6. Inkomen en sociaal beleid

6.1 Armoede- en minimabeleid

- **Wij willen in onze gemeente blijven werken aan een solidaire samenleving waar iedereen een fatsoenlijk bestaan heeft en de mogelijkheid heeft om vooruit te komen en iets van zijn of haar leven te maken. Iedereen moet mee kunnen doen in onze gemeente. Dat geldt eerst en vooral voor kinderen. Hierbij sluiten we niemand uit en dragen de sterkste schouders de zwaarste lasten. Wij leggen ons niet neer bij armoede en onrecht. Voorop staat dat de mensen die kunnen werken zich inzetten om tot (passend) werk te komen. Waar kan moeten burgers zelf ondersteuning organiseren, waar dit minder goed lukt moet de overheid een steuntje in de rug geven. Ook als je (even) hulp nodig hebt, tel je volwaardig mee. Die ondersteuning is altijd gericht op het herwinnen van de eigen kracht en is dichtbij de mensen georganiseerd.**
- **De PvdA wil de aanval op armoede blijven voortzetten. Wij willen de uitsluitende, isolerende werking van armoede tegengaan. In de komende jaren richten wij ons allereerst en vooral op kinderen.**
- **Voor de groep mensen met een inkomen minder dan 120 procent van de bijstandsnorm willen wij een kortingsregeling voor sport en cultuuractiviteiten, bibliotheek, zwemlessen en een regeling voor schoolkosten.**
- **Met maatschappelijke organisaties en kerken maakt de gemeente afspraken hoe mensen geholpen kunnen worden die wel bij hen maar nog niet bij de gemeente bekend zijn. De gemeente springt alleen bij als daar een aangetoonde noodzaak toe is vanuit maatschappelijke organisaties of de hulpontvanger.**
- **De stichtingen, particuliere initiatieven en instellingen die zich met armoedebestrijding bezighouden zijn bij de gemeente in beeld en komen met de gemeente regelmatig bijeen om kwaliteit van de ondersteuning te handhaven, efficiënter samen te werken en kennis uit te wisselen. Coördinatie van hulp is essentieel voor een hoge efficiëntie en het beste resultaat.**
- **Mensen die langdurig van een minimaal inkomen leven houden extra steun.**

6.2. Schulden

Het aantal mensen met schulden neemt toe. Dit leidt tot veel verdriet en schaamte. De oorzaken zijn divers, de oplossingen vaak lastig. Waar dat kan zullen wij hen die alles willen doen om uit hun benarde schuldsituatie te komen steunen.

6.3. Inburgering

Voor hen die van buiten komen is Nederland een ingewikkeld land. Inburgeren is meer dan het kennen van de taal en geschiedenis. Inburgeren kan het best door in het land van aankomst mee te doen. Wij zullen onze samenleving dan ook betrekken bij de inburgering van onze nieuwkomers.

7. Zorg & gezondheid

Onze samenleving verandert. Op het terrein van zorg worden de gemeenten steeds meer verantwoordelijk voor jeugdzorg en dagbesteding. Steeds meer mensen willen in hun eigen omgeving, in hun eigen huis oud worden. Dit vraagt enorme inspanningen niet alleen van professionals, die er voor instaan dat goede zorg beschikbaar blijft dichtbij de burger, ondanks krimpende budgetten, maar vooral ook van de gemeenschap zelf. De overheid, ook niet de lokale, kan en wil voor alles zorg dragen. Mensen worden uitgedaagd zelf meer verantwoordelijkheid te nemen voor henzelf en hun naaste omgeving. Nieuwe arrangementen komen in zicht, burgerschap krijgt een nieuwe invulling. Dit gaat niet vanzelf, maar is uiteindelijk wel noodzakelijk om een nieuwe mensgerichte zorgaanpak te realiseren en de groeiende zorgkosten te beteugelen. Ook hier gaan we er van uit dat oplossingen veel dichterbij te vinden zijn dan we vaak denken. Gezond verstand gekoppeld aan gemeenschapszin en onderling verantwoordelijkheid nemen kan veel opleveren.

De wijkverpleegkundige in de sociale teams¹, wordt de professionele spin in het web en een eerste aanspreekpunt. We streven naar gezond leven in een gezonde kern, in een gezonde gemeente, waarin we worden uitgenodigd te bewegen, problemen snel worden geconstateerd, waarin de nodige hulp snel voorhanden is en burenhulp en burgerinitiatief normaal. De sociale teams zijn er voor de burgers en niet voor de gemeente!

Wij willen dat de gemeente mantelzorgers en vrijwilligers in de zorg faciliterend ondersteunt. Wij onderstrepen het belang van het werk van mantelzorgers en vrijwilligers in de zorg voor de gemeenschap.

Burgers, professionals en ambtenaren werken per definitie samen om bureaucratie, versnippering en verspilling te voorkomen, te signaleren en tegen te gaan. De verschuiving van de organisatie van zorgtaken in de richting van de gemeente biedt daartoe mogelijkheden. Dit zal niet vanzelf gaan. We willen stimuleren en er op toezien dat deze nieuwe vormen van samenwerking tussen bewoners, ambtenaren en professionals succesvol en soepel verlopen en op zoek gaan naar aanpassingen als dit nodig is. De **PvdA** wil middelen vrijmaken om dit

¹ Er worden 4 gebiedsteams ingericht als eerste aanspreekpunt voor inwoners met vragen/problemen op het terrein van zorg, wonen, werk, jeugd.

proces goed te laten verlopen. Voorop staat dat de burgers niet de dupe mogen worden van aanloopproblemen en perspectief zien in de geboden oplossingen.

8. Opvoeden en opgroeien.

In onze steeds veeleisender en ingewikkelder maatschappij wordt veel van mensen en dus ook ouders gevraagd. In verreweg de meeste gezinnen gaat dat zonder al te grote problemen. Maar soms lukt dat niet en vraagt dat om oplossingen met professionele hulp.

Uitgangspunt in het beleid moet deze overgrote meerderheid zijn door een gezond leefklimaat in onze hele gemeente te faciliteren. Wij willen dat onze kinderen en jongeren thuis veilig en gezond opgroeien.

Als er opvoed- en opgroeivraagstukken zijn worden die altijd samen met ouders opgepakt. Ouders zijn en blijven de eerst verantwoordelijken voor de opvoeding van hun kind. Nu de verantwoordelijkheid voor de jeugdzorg bij de gemeenten komt te liggen kunnen we wel dichterbij de kinderen, ouders en scholen onze verantwoordelijkheid nemen. Ook hier willen we in onze dorpen integraal, dus samen met (sport) verenigingen, scholen en professionals aandacht, hulp en zorg voor onze kinderen en jongeren organiseren.

Ook willen we door deze integrale aanpak problemen voor zijn door eerst en vooral in te zetten op preventie. Door aandacht te geven aan sport, leefstijl, drugs- en drankgebruik. Samenwerking met ouders en onze professionele collega's in het Rijk van Nijmegen moet worden geïntensiveerd om wat lokaal niet kan regionaal, door middel van maatwerk, zo goed mogelijk te realiseren. We willen dat de gemeente samen met de leerplichtambtenaar en andere professionals zoals politie, huisarts en sociaal team de regie neemt en erop toe ziet dat de leus een 'gezin, een aanpak' werkt.

9. Onderwijs.

Onderwijs is van groot belang voor de toekomst van onze jeugd. Onderwijs moet ervoor zorgen dat de talenten van kinderen zichtbaar worden en worden ontwikkeld, ongeacht het gezin waarin het kind opgroeit of de buurt waarin het woont. Onderwijs zorgt voor kansen op een fatsoenlijk zelfstandig bestaan in de toekomst, voor elk kind. Goed onderwijs is cruciaal voor een sterke economie. Goed onderwijs zorgt voor een democratische samenleving waar mensen goed met elkaar en met hun omgeving omgaan

- Het onderwijsbeleid wordt vooral landelijk bepaald. Wij kunnen er lokaal echter wel voor zorgen dat we dicht op onze scholen zitten om er op toe te zien dat onze leerlingen - met en zonder

beperkingen - ook echt goed en passend onderwijs krijgen. Onderwijs op maat en kinderen niet in hokjes. Integraal, dus samen met ouders, scholen, verenigingen en de professionals op school en in de jeugdzorg.

- De school moet meer dan tot nu toe ook een broedplaats zijn voor buurtontwikkeling. Wij willen graag stimuleren dat samen met onze verenigingen, sportieve, muzikale- en cognitieve schoolontwikkeling leiden tot een gezonde ontwikkeling en opvang van onze kinderen. Zoals al eerder gezegd in een daarvoor geschikt multifunctioneel gebouw.
- We zullen alles in het werk stellen onze kleine scholen, waarvan er gelukkig geen 'zwak' of 'zeer zwak' is, te behouden om daarmee de leefbaarheid van de kleine kernen te versterken.
- Als er krimp optreedt moet dit leiden tot een andere inzet van de vrijkomende ruimtes. Samen met ouders, leerkrachten, schoolbesturen zullen wij er in die situatie alles aan doen om de vrijvallende ruimtes nuttig, het liefst voor gemeenschappelijke activiteiten, in te zetten.
- De gemeente blijft zoeken naar effectieve wegen om achterstanden (met name op het gebied van taal en rekenen) te beperken.
- Scholen maken samen met ouders afspraken over schoolverzuim. Opvoeden en leren horen bij elkaar.
- Wij vinden een doorlopende leerlijn erg belangrijk. Ook als voorbereiding op deelnemen aan de maatschappij. Wij gaan eraan werken dat die maatschappij, meer dan tot nu toe, in de school zelf aanwezig is.

10. Leefbare, mooie, veilige en vitale dorpen

- Wij willen de schoonheid, vitaliteit en leefbaarheid van onze dorpen versterken. Onze dorpen zijn de levensader van onze gemeente. Het is het thuis voor elke inwoner.
- Centraal staan vooral de initiatieven, ambities en plannen voor de toekomst voor elk dorp.
- Passende, toekomstgerichte woonruimte voor iedereen die in onze dorpen woont: oud en jong, gezond en kwetsbaar, al of niet met een beperking. Wij willen op een slimme manier in bepaalde kernen die daarvoor geschikt zijn betaalbaar en goed wonen realiseren voor nieuwe, jonge huishoudens.
- Wij willen liefst dat elk dorp over een volwaardige multifunctionele gemeenschaps-accommodatie beschikt, passend bij de specifieke situatie, wensen en mogelijkheden van het dorp en bouwkundig geschikt.
- Wij willen de bestaande Multifunctionele Accommodaties (MFA's) blijven ondersteunen en versterken.
- Wij willen dat elk dorp een uitnodigende buitenruimte (bijv.: Groene Leefruimte, Avonturenbos, Jeu de Boules baan) heeft.

- Belangrijk is ook dat de elk dorp goed bereikbaar is voor flexibel openbaar vervoer.
- Wij willen dat ieder zich veilig voelt en is in elk dorp en in elke buurt. Overlast hoort er niet bij en is altijd iets tussen mensen. Samen zorgen zij als eerste voor een oplossing. Wij spreken elkaar als dorpsbewoners aan op gedrag. Wij willen dat politie en gemeente (BOA's) goed bereikbaar zijn voor melding van overlast en snel en adequaat handhaven.

11. Landschap, natuur & milieu: een duurzame combinatie

- Wij willen alleen uitbreiding van agrarische bedrijven indien passend in het natuurlijk landschap en met respect voor natuur en milieu. Het behouden van de landschappelijke waarden in onze gemeente staat voorop
- Wij zetten ons blijvend in om de ecologische verbindingstrajecten in stand te houden, vanwege behoud en versterking van de natuurwaarden in onze gemeente. Wij ondersteunen het opstellen en uitvoeren van een nieuw Landschaps Ontwikkellings Plan (LOP), samen met Via Natura en De Ploegdriever.
- Wij willen bij de bouw van nieuwe woningen en gebouwen zo veel mogelijk aandacht voor besparing van energie, zowel in bouwfase als in de fase van gebruik.
- De bouw van nieuwe woningen en bedrijfsgebouwen wordt ingepast in ons streven naar behoud en versterking van natuur- en landschapswaarden.
- Woningcorporaties en particulieren (inclusief instellingen en bedrijven) worden gestimuleerd hun woningen en gebouwen zo veel mogelijk te verduurzamen.
- De gemeente blijft zelf het goede voorbeeld geven. Wij willen doorgaan met het verduurzamen van het gemeentelijk vastgoed. Scholen en andere maatschappelijke instellingen worden hiertoe gestimuleerd en gefaciliteerd.
- Wij zijn voor aanleg van kleinschalige energieparks, windenergie, zonne-energie en andere alternatieve duurzame energiebronnen voor particulieren, bedrijven of kleine coöperaties. Wij willen dat de laadvoorzieningen voor elektrische auto's en fietsen in de openbare ruimte verder wordt versterkt, zonder dat dit leidt tot verlies van de beeldkwaliteit van onze dorpen.
- Verstoring van de beeldkwaliteit en de verrommeling in onze dorpen en van ons landschap moet worden voorkomen of worden hersteld. Daarom willen wij dat de 'glasvezelverzamelgebouwtjes' met groen aan het zicht worden onttrokken en worden ingepast in het karakteristieke beeld van elk dorp. Daarom willen wij dat in elk dorp de glas- en kledingbakken aan het zicht worden onttrokken en ondergronds gaan.

- Wij willen kennisdeling, kennisontwikkeling en innovatie stimuleren op het gebied van vergroening en verduurzaming van onze economie en van de inrichting van ons woon-, leef- en recreatie- en toerismegebied door structurele samenwerking tussen maatschappelijke instellingen, (recreatie-&toerisme-) bedrijven, dorps- en buurtverenigingen en de gemeente met de diverse milieu-, natuur- en cultuur-historische (expert-)groepen in onze gemeente.

12. Sport, cultuur & vrije tijd

- Wij zijn een echte actieve **sportgemeente** met een grote variatie aan sporten op vele niveaus. Onze gemeenten kent veel sportverenigingen en diverse internationale, landelijke en regionale sportevenementen. Voor de toppers en de recreanten, voor mensen met en zonder beperking. Ieder kan bij ons sporten. Dat willen wij blijvend stimuleren.
Sporten en bewegen is belangrijk voor een positieve vrijetijdsbesteding, voor de gezondheid, kwaliteit van leven en voor de persoonlijke en sociale vorming van onze inwoners. Dat geldt ook voor het vrijwilligerswerk: de kurk waar de sport in onze gemeente op drijft. Het doet mensen goed.
Sportverenigingen en –evenementen bevorderen saamhorigheid, de eigenheid en de identiteit van onze dorpen en zetten de gemeente krachtig op de kaart.
- Wij zijn blij en trots dat onze gemeente samen met Wijchen en Nijmegen in 2016 de Special Olympics organiseert. Wij willen dat de gemeente samen met de hiervoor ingestelde organisatie, onze sportverenigingen, vrijwilligers, instellingen en bedrijven Special Olympics 2016 tot een bijzonder succes maakt.
- Veel van onze verenigingen merken terugloop in het aantal kinderen in onze gemeente. Deze bevolkingskrimp heeft invloed op het ledental en de doorstroom in onze clubs en op de betaalbaarheid van de voorzieningen. Wij willen dat sport en bewegen met de noodzakelijke voorzieningen voor de toekomst beschikbaar blijft voor al onze bewoners. Daarom zetten wij in op intensivering van de afstemming en samenwerking tussen onze verenigingen en anders georganiseerde sportinitiatieven.
- Wij zijn ook een echte actieve **muziekgemeente**, met veel koren, Concertstichtingen, muziekverenigingen, particulier initiatief zoals het Polderpopfestival in Leuth, de Stichting Cardo en de Wolfsberg Tributeparties en muziekgroepen in allerlei soorten en maten.
- Onze harmonieën, fanfares en slagwerkgroepen verrijken het sociaal-culturele leven in onze gemeenschap. Zij zorgen voor verbinding en feestelijkheid in onze dorpen. Het werk van vele vrijwilligers in onze muziekverenigingen zorgt ervoor dat de verenigingen goed kunnen blijven draaien, op niveau presteren en jong en oud veel plezier laten beleven. De verenigingen

beschikken over leerling-opleidingen: goed voor de toekomst van de muziekverenigingen en voor de ontwikkeling van onze jeugd. Een prachtige verbinding ontstaat tussen de basisschool, muziekonderwijs en muziekverenigingen. Ook initiatieven als het Polderpopfestival vinden wij een aanwinst voor onze gemeente. Wij denken graag mee met onze muziekverenigingen en de organisatoren van muziekevenementen en ondersteunen waar nodig en mogelijk.

- Wij zijn blij met en trots op de bijzondere **musea** en ons **cultuurhistorisch erfgoed** (de monumenten) in onze gemeente. Een grote culturele rijkdom en van economisch toegevoegde waarde. Daarvoor heeft de gemeente binnen haar mogelijkheden een belangrijke faciliterende en stimulerende zorgplicht. Daarnaast kent onze gemeente diverse, andersoortige culturele particuliere initiatieven. De gemeente moet dit blijvend koesteren.
- Ook initiatieven op het gebied van de beeldende kunst houden onze warme aandacht (De Telpost Millingen, Het Poëzieproject, Het kerkje van Persingen e.d.)
- Onze bijzondere aandacht gaat daarbij consequent uit naar de talloze vrijwilligers die al deze activiteiten mogelijk maken. Zij, net als die in de zorg, verdienen onze uitdrukkelijke steun.

13. Regionale samenwerking

De best mogelijke dienstverlening aan burgers is niet gebonden aan eigen grenzen. Samen kun je soms meer en beter. Lokaal wat lokaal kan, regionaal wat regionaal beter kan. De democratische controle door de raad op alle samenwerkingsverbanden moet worden gewaarborgd. Ook in de nieuwe Modulaire Gemeenschappelijke Regeling. We blijven daarop hameren.

De gemeenten in de regio Nijmegen doen al veel samen, Wij willen daar verder in investeren, daar waar nodig versterken. Voor een grotere effectiviteit zijn verdere fusies op langere termijn wellicht noodzakelijk. We willen geen wirwar van bestuurlijke verbanden, geen bestuurlijke spaghetti. Wij werken aan een intensieve, effectieve, transparante regionale samenwerking in het Rijk van Nijmegen. Ook willen wij de Euregionale samenwerking op het gebied van werk, infrastructuur en cultuur daar waar mogelijk versterken en uitbreiden.